

Dede Korkut'tan Öyküleri

Adnan Binyazar

Resimleyen: Mustafa Deliođlu

2.
baskı

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

 CAN
ÇOCUK

© **Can Sanat Yayınları A.Ş.**, 2023

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN 978-975-07-5766-2

1. Basım: 2023

2. Basım: 2000 adet, Kasım 2023

Resimleyen: Mustafa Deliođlu

Yayın Koordinatörü: İpek Şoran

Düzeltili: Simla Aksel

Kitap Tasarımı: Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak Tasarımı: Lom Creative (www.lom.com.tr)

Tasarım Uygulama: Güneş Kozak

Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tic. ve San. A.Ş.

Yayıncı Sertifika No: 43514

Maslak Mh. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza No: 9/25 Sanyer, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 Faks: 252 72 33

cancocuk.com cancocuk@cancocuk.com

Baskı ve Cilt: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Sertifika No: 48745; Adres: Cevizlik Mah. Hüsreviye Sok.

Erşen İş Hanı No:15 Kat:3-38 Bakırköy, İstanbul

Dede Korkut'tan Öyküleri

ADNAN BİNYAZAR

Resimleyen: Mustafa Deliođlu

ADNAN BİNYAZAR

1934'te Diyarbakır'da doğdu. Dicle Köy Enstitüsü'nü bitirdi. Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde okudu. İlköğretmen Okulu'ndan üniversiteye, değişik okullarda edebiyat öğretmenliği yaptı. Berlin'de, ders kitapları yazma projelerinde çalıştı. *Cumhuriyet* gazetesinde "Ayna" ve "Pazar Yazıları" köşelerinde denemeleri yayımlanıyor. Deneme ve eleştirilerini *Toplum ve Edebiyat*, *Ağıt Toplumu*, *Ozanlar Yazarlar Kitaplar*, *Ayna*, *Duyguların Anakarası*, *Edebiyatın Dar Yolu* adlı kitaplarında topladı. Halk yazını ile ilgili kitapları ise *Dede Korkut*, *Kan Turalı*, *Halk Anlatıları*,

On Beş Türk Masalı, Elif ile Mahmut, Kerem ile Aslı adlarını taşıyor. *Masalını Yitiren Dev* adlı romanını 2000'de, Orhan Kemal Roman Armağanı'na değer bulunan *Ölümün Gölgesi Yok*'u 2004'te, öykü kitapları *Şairin Kedisi*'ni 2005'te, *Şah Mahmet*'i 2009'da yayımladı. Son kitabı *Ardında Leke Bırakmamalı Sevgi* kitapçılarda.

YAZARIN YAYINEVİMİZDEN ÇIKAN DİĞER KİTAPLARI:

Atatürk Anlatıyor • *On Beş Türk Masalı* • *Kaçış* (Günışığına Yolculuk 1) • *Varış* (Günışığına Yolculuk 2) • *Okul Yılları* (Günışığına Yolculuk 3)

İçindekiler

DELİ DUMRUL

Deli Dumrul'un Köprüsü	13
Yiğidin Ölümü	18
Ağıt Yakmak.....	20
Ölüm Acısı	25
Deli Dumrul Azrail'i Önemsemiyor	28
Azrail Çıkageldi.....	30
Azrail'le Çatışma	33
Azrail'e Yalvarış.....	37
"Dünya Güzel, Can Tatlı..."	41
Babadan Can İsteği	43
Oğul	47
Babanın Pişman Oluşu.....	51
"Canıma kıyamam!"	54

Annenin Öyküsü	58
“Canım Kurban Olsun!”	62
Yavuklu.....	65
Tanrı'ya Sesleniş	69
Kutsal Sesleniş	71
Duha Koca'yla Anaya Sesleniş	74
Deli Dumrul'la Eşine Sesleniş	76
Azrail'e Uyarı	79
Dede Korkut'un Duası	80

TEPEGÖZ

Tepegöz, Oğuz'un Baş Belası.....	85
Barış Arayışı	88
Oğuz'a Saldırı	90
Sarı Çoban	93
Kaçış	96
Dede Korkut Açıklıyor.....	101
Tepegöz'ün Doğumu.....	104
Bayındır Han	108
Tepegöz'ün Kaçışı	112
Kesim Keskem.....	116
Tepegöz'le Karşılaşma.....	120
Basat	125
Basat, Tepegöz'ün Ardına Düşüyor.....	130
Bu Yerin Sineği.....	134
Basat'ın Tepegöz'le Savaşı.....	137
Tepegöz'ün Sonu.....	142
Tepegöz'ün Peri Anası.....	147
Şölen.....	149

BAMSI BEYREK İLE BANI ÇİÇEK

Dede Korkut Anlatılarında Kadın	155
Bay Büre Bey	158
Bamsı Beyrek.....	162
Bezirgâna Baskın	164
Ad Koyma Töreni	169
Banı Çiçek	172
Yarışma	176
Deli Karçar.....	179
Pirelerle Savaş	184
Beyrek'in Tutsaklığı.....	186
Yalancı Oğlu Yaltacuk	189
Beyrek'in Tutsaklığı.....	192
Beyrek'in Obaya Dönüşü.....	195
Oğuz'a Varış	198
Yaltacuk'un Yalanları.....	206
Düğün Evi	211
Dede Korkut Çıkageldi!.....	218

BOĞAÇ HAN

Evin Direği	223
Dirse Han	226
Boğayla Dövüş	232
Ad Töreni	236
Kırk Yiğit.....	240
Geyik Avı	246
Ana Yüreği	251
Dirse Han'ın Tutsaklığı	259
Dede Korkut Söyler.....	267

DELI DUMRUL

Deli Dumrul'un Köprüsü

Halkın kültürel birikimlerini oluşturan töreleşmiş insanlık değerleri, görgüsü, ahlak anlayışı, kurumsallaştığı dönem içinde eriyip gitmez. Bu değerler zaman içinde az çok değişime uğrasa da, insanın algı gücü, kavrayış yeteneği geliştikçe sonraki çağlarda geçerliliğini sürdürür.

Doğmak başlangıçsa, ölmek sonuçtur. En eski destanlardan çağımıza, nice şair, bilgin, halk anlatıcısı; bu gerçek olgunun insanda nasıl bir algı yarattığı üzerinde düşünmüştür. Antikçağın önemli destanlarından *İlyada* ile *Odyseia*'nın anlatıcısı Homeros, ölümün, “Kral/yoksul demeden, her yarattığı eşit kılan bir gerçek,” olduğunu söyler:

*Ayırım gözetmez ölümün soluk yüzü,
Aynı yansızlıkla dikilir,
Yoksulun kulübesine de,
Kralın kale kapısına da!*

Petrarca yaşam içinde, eylemli ya da eylemsiz, herkes için gerçekleşecek bir süreç sayar ölümü. 16. yüzyıl düşünürlerinden deneme yazarı Montaigne, “Dünyaya geldiğimiz gün bir yandan yaşamaya, bir yandan ölmeye başlarız,” diyor. Çağımız yazarlarından Halil Cibran, ölüm olgusuna esprili bir söylemle yaklaşıyor:

*Hayat’a dedim ki, ‘Ölümün sesini duymak istiyorum.’
Hayat, sesini hafifçe yükselterek, ‘Şu anda duyuyorsun!’*

Halk da, ölüm üzerine, “Ölenle ölünmez,” “Ölümlle oç alınmaz,” “Ölüme çare bulunmaz,” gibi atasözleriyle; “Ölmek var, dönmek yok!”, “Ölüm kalım sorunu,” “Ölümlü dünya,” “Ölüm var dirim var,” “Ölüyü güldürmek,” “Ölüp ölüp dirilmek,” gibi deyimlerle zenginleştirerek, bu yok oluşa yaşamsal bir anlam vermiştir.

Başta, “Selam eylen¹ bizden evvel gelene / Kim var idi biz burada yoğ iken,” diyen Karacaoğlan’ın şiirlerinde, özdeyişi andıran bu tür dizelere sıkça rastlanır. Kim bilir neler yaşayıp şiire sığınan duyarlı insanların yaratıcı güçlerinin ürünü olan halk türküleri, “Ölüm Allah’ın emri ayrılık olmasaydı,” “Ölüm ile ayrılığı tartmışlar

---

¹ Eylen: Eyleyin, söyleyin.

elli dirhem² ağır gelmiş ayrılık,” benzeri atasözüksü deyişlerle doludur. Ölüm, neredeyse yaşamak kadar, şiir, roman, tiyatro, opera, bale, müzik, resim gibi sanatsal yaratıların temel konusu olmuştur.

ÖYKÜLERİN DİLİ

Anlatışları çok öncelere dayanan, ancak 15-16. yüzyıllarda da yazıya geçirildiği sanılan *Dede Korkut Kitabı*'nda Oğuz Türklerinin kültürel varlığı, yaşadıkları toprakları savunma dirençleri, olağanüstü kahramanlıkları, günümüz insanında bile izine rastlanan ahlak değerleri konu edilmiştir. Kitaptaki on iki öykü arasında ayrı bir yeri olan, “Duha Koca Oğlu Deli Dumrul” öyküsü, okuru bir ölüm kalım sorununun içine atarak, Tanrı-Azrail-İnsan üçlüsüyle yüz yüze getiriyor. Öykünün başkişisi Deli Dumrul'un, susuz bir çay üzerine köprü kurup, geçenlerden otuz akçe³, geçmeyenlerden kırk akçe istemesi halkın tepkisine yol açmıştır.

Öykünün çözüm evresine gelindiğinde görülüyor ki, yüzyıllar öncesinde de insan, yaşamın bir parçası gibi algıladığı ölümlerle, bugün de savaşımını sürdürüyor. Belki de bu direngenliğinden dolayı, bulunan nice ilaçlarla insan ömrü yıldan yıla daha da uzatılıyor. Bu bağlamda düşünen insanın aklından şöyle bir soru bile geçebilir:

“Bu ilerleyiş neden gün gelip insanın ölüme bulabileceği çarenin bir başlangıcı olmasın!”

---

² **Dirhem:** Çok küçük bir ağırlık ölçüsü, kullanıldığı dönemlerde ‘gram’ anlamında.

³ **Akçe:** Eskiden, metalden yapılan her tür para.

KİŞİLER

Dede Korkut Kitabı'nda yer alan kişiler yiğittir; hakanlarına, anaya, babaya, eşe saygılıdır. Kız ya da erkek, en büyük güvenceleri olan çocuklarına büyük sevgi beslerler. Sorumluluk üstlenmiş olanlar özgüvenlidir, yönetimde yetkindir, akıl yürütücüdür, savaşta gözünü budaktan sakınmayacak denli cesurdur, beceriklidir, sorun çözücüdür, yol göstericidir. Deli Dumrul öyle bir aile ortamında yetişmiştir. Öykünün girişinde, bu değerleri taşımadığı izlenimi uyandırır. Olaylar geliştikçe onun da aile bütünlüğünün bir parçası olduğu anlaşılır.

Dumrul adının başına, 'Deli' konulması, onun, gençliğin verdiği bir duyguyla, aklına eseni yapmasıyla, delice işlere koyulmasıyla açıklanabilir. Oysa buradaki *deli*, akıl ve ruh dengesi bozulan kişiler için kullanılan bir sıfat olarak algılanmamalı. Dilimizde, aşırı davranışlılara, bir şeye düşkün olanlara, cesurlara, atılımcılara, çılgınca sevenlere, bir işe koyulurken engelleri aklıyla aşanlara da deli sıfatının yakıştırıldığı durumlar oluyor. Örneğin, çocukluk döneminden ilkgençliklerini yaşayan erkeklere verilen deli ile kanlı sözcüklerinin bitleştirilmesinden doğan delikanlı deyimi de, yiğit, dürüst, yardımsever gençleri övmek için kullanılır.

Dumrul, öykünün başlangıcında bildiğini okuyan, saçma işlere koyulan, kutsal değerlere başkaldıracak ölçüde kendine güvenen biridir. Azrail'in adını duyduğunda, ölüm simgesi o varlığa, "Benden deli, benden güçlü biri var mıdır ki, çıksın benimle savaşsın!" diye çıkışacak, ona meydan okuyacak denli gözüpektir ama

Azrail'in güvercin olup uçtuğunu gördüğünde, geri çekilmesini bilir. Öykü geliştikçe, bir delikanlıda olması gereken nitelikleri taşıyan Deli Dumrul'un saf, doğru olanı kabul eden bir yiğit olduğu belirginleşir.

Onun adını taşıyan bu öyküde, aklına eseni yapmaya koyulan ele avuca sığmaz bir yiğidin, içine ölüm korkusu girdiğinde ne durumlara düştüğü anlatılıyor. Gerçek kişiliği anlaşılınca da, erdemlerinden dolayı bağışlanıp ödüllendiriliyor.

ÇAĞDAŞ DEDE KORKUT

Her çağın insanı, kendi değerleriyle düşünür; duygularını, geçmişten alıp çağına uyarladığı kendi beğenisiyle besler. "Deli Dumrul" öyküsünü çağdaş düşüncenin verimini göz önünde bulundurarak geliştirirken, *Dede Korkut Kitabı*'nın kendine özgü anlatı biçiminin bozulmamasına özen gösterdim.

Üslupta Türkçenin dil düzeyi egemen kılınıncı, "Deli Dumrul" öyküsünün düşünsel içeriğiyle günümüzün çağdaş yorum anlayışı birbiriyle kaynaşmış oldu.

Adnan Binyazar

Yiğidin Ölümü

Oğuzlarda, Duha Koca oğlu Deli Dumrul adıyla anılan bir yiğit vardı. İlkgençlik yıllarında, nereden aklına estiyse, kuru bir çayın üzerine bir köprü kurdurmuştu. Altından su akmayan bir alana köprü kuruluncaya değin kimse, onun niye böyle bir işe giriştiğini merak etmemişti. Deli Dumrul'un amacı, köprü kurulduktan sonra anlaşıldı. Üstünden geçenden otuz akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe alıyordu. Köprünün altından akçe vermeden geçmeyi yasaklamıştı.

Geçenden otuz akçe almak tamam da, geçmeyenden, hem de zorbaca kırk akçe istemesi adaletsizlikti.

Duha Koca gibi hatırı sayılan bir babanın oğlu olan Deli Dumrul'un töreye, ahlaka adalete aykırı bu zorbaca uygulaması, köprüden geçmeye kalkan yolcularda korku yaratıyordu. Halk buyruk altında yaşamaya alışmıştı. Yolundan olacağına, dayak yememek için istenen parayı bulup buluşturuyor, köprüden öyle geçiyordu.

O güne değin büyüğünü sayan, küçüğünü seven Dumrul neden böyle bir yola sapmıştı!

İçine öyle bir güven gelmişti ki, büyük küçük demiyor, ortaya atılıp, "Hey, ahali, benden deli, benden güçlü bir yiğit var mıdır ki, çıksın benimle güreşip sırtımı yere getirsin! Benim nasıl bir yiğit olduğumu, ünümün ta Rum'a,⁴ Şam'a uzayarak yayıldığını biliyor musunuz?" diye ortalığı sese boğuyordu.

Büyükleme duygusunun, halka baskı yapmanın neler yol açtığını, Deli Dumrul'un yaşadıkları gösterecektir...

---

⁴ Rum: Anadolu.

Ağıt Yakmak

Gel zaman git zaman, Dumrul'un köprüsünün yamacına kadını erkekli, çoluklu çocuklu kalabalık bir aile kondu. Orada bir süre dinlenecek, sonra köprüden geçip obalarının⁵ yolunu tutacaklardı.

Kimin başına ne geleceği önceden bilinmez; obanın daha bıyıkları terlememiş yakışıklı mı yakışıklı, sağlıklı mı sağlıklı yiğitlerinden biri hastalandı, üzerinden çok geçmeden de herkesin gözü önünde ölüverdi. Bu ansızın gelen ölüm karşısında, büyüğünden küçüğüne bütün oba ölünün çevresini aldı, kadını erkeğiyle yas tutup,

---

⁵ Oba: Göçebe evi, oymak, yurt.

deyişler⁶ söyledi, ağıtlar yaktı. Ağıta duranlardan kimi oğul diye, kimi kardeş diye, kimi yavuklu⁷ diye gözyaşı döküyordu. O sırada her ölüme olduğu gibi, obanın ozanını yerinden kalkıp sazını kucakladı, bir kenara çekilip çalmaya başladı.

Töre öyleydi, ağıta Yunus Emre'nin deyişleriyle başlanırdı. Ozanın sazın tınılarıyla buluşan sesi yüreklere işlerken, o koca kalabalığın acısına çevredeki gençler, yaşlılar, kurtlar, kuşlar katılıyordu:

*Acep şu yerde var mı ola
Şöyle garip bencileyin⁸
Bağrı başlı, gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin*

*Nice bu dert ile yanam
Ecel ere bir gün ölem
Meğerki sinimde⁹ bulam
Şöyle garip bencileyin*

*Bir garip ölmüş diyeler
Üç gündən sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar¹⁰
Şöyle garip bencileyin*

---

⁶ **Deyiş:** Halk türküsü.

⁷ **Yavuklu:** Sözlü, nişanlı, sevgili.

⁸ **Bencileyin:** Benim gibi.

⁹ **Sin:** Mezar.

¹⁰ **Yumak:** Yıkamak.

Onun ardından ana başladı ağıta:

*Kara çekik gözlerin uyku sarmış, oğul!
Tatlı canın gezmelere mi çıktı, oğul?
Öz gövdende canın kaldıysa söyle bana,
Dertli başım kurban olsun oğul, sana!*

Yiğidin bacısı durur mu. Anası sustu, ağıtıyla o sesini uydurdu ozanın sazına:

*Karşı yatan kara dağım yıkılmıştır,
Ozan senin haberin yok!
Gölgelice koca ağacım kesilmiştir,
Ozan senin haberin yok!
Dünyada tek kardeşimi yitirmişim,
Ozan senin haberin yok!
Çalma ozan, söyleme ozan,
Yaslı ben kızı ağlatma ozan!*

Onlar susunca, saçını başını yolup güz elması gibi al yanaklarını yırtan yavuklusunun sesi yayıldı kuru köp-rünün boşluğuna:

*Vay, al duvağımın sahibi!
Vay, alnımın, başımın umudu!
Vay, şah yiğidim,
Vay, güzel yiğidim!
Yüzünü doyasıya göremediđim!
Göz açıp gördüğüm,*

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

 CAN
ÇOCUK

Adnan Binyazar

Dede Korkut'tan Öyküler

"Anlatılışı çok öncelere dayanan, 15 ve 16. yüzyıllarda yazıya geçirildiği düşünülen *Dede Korkut Kitabı*'nda, Oğuz Türklerinin kültürel varlığı, yaşadıkları toprakları savunma dirençleri, kahramanlıkları, ahlak değerleri konu edilmiştir. Halkın görgüsü, ahlak arayışı, kültürel birikimini oluşturan töreleşmiş insanlık değerleri kurumsallaştığı dönem içinde eriyip gitmemiş, insanın zaman içinde değişen algı gücü ve kavrayış yeteneğiyle değişime uğrayarak sonraki çağlarda da izini sürdürmüştür."

Usta edebiyatçı Adnan Binyazar, edebiyatımızın yazıya geçirilen ilk destansı hikâyelerini içeren *Dede Korkut Kitabı*'ndan dört öyküyü genç okurlar için yeniden kaleme aldı.

öykü

YAŞ	12	13	14	+
-----	----	----	----	---

cancocuk.com

ISBN: 978-975-07-5766-2

9 789750 757662